

Kameran i fokus

EN RAPPORT OM ÖVERVAKNING OCH PREVENTION I GÄVLE

Vi vill till en början rikta ett stort tack till Polisen Gävle, då framförallt Måns, Ulf och Mats.

Utan ert engagemang och ert inbjudande bemötande hade detta arbete aldrig kunnat genomföras. Det är tack vare er gästvänlighet i form av ett samverkansavtal vi kunnat utbyta våra erfarenheter från båda håll. Stort tack till er.

// Maja Johansson, Linda Juntunen Lindberg, Thette Lindström och Murat Tanoyan

Högskolan i Gävle

Kandidatprogrammet i utredningskriminologi

Tillämpad kriminologi med fältstudier, 15 hp

Innehåll

1. Inledning.....	5
1.1 Syfte – varför undersöker vi detta?.....	5
1.2 Frågeställningar.....	6
1.3 Avgränsning och redogörelser.....	6
2. Tidigare forskning – vad visar den hittills?.....	8
2.1 Kameraövervakning i Landskrona – en utvärdering.....	8
2.2 Kameraövervakning i ett särskilt utsatt bostadsområde.....	9
3. Teori.....	14
3.1 Brottsprevention.....	15
3.2 Evidensbaserat polisarbete.....	16
3.3 Problemorienterat polisarbete.....	17
3.4 Hot spots.....	18
3.5 Allmänt rättsmedvetande.....	18
4. Material – Gävles problembild.....	20
4.1 Statistik och brottsplatskartor.....	21
4.1.1 Inbrott i bil.....	21
4.1.2 Bilbränder.....	22
4.1.3 Rån och narkotikabrott.....	23
4.1.4 Narkotika.....	24
4.1.5 Rån.....	24
4.2 Gävle Kommuns brottspreventiva arbete.....	25
4.3 Nationella trygghetsundersökningen.....	27
5. Resultat och diskussion.....	29
6. Slutsats.....	33
Referenser.....	35
Bilagor.....	37

1. Inledning

Högskolan i Gävle och Polisen i Gävle har sedan 2018 ett samarbete där sistaårselever från Kandidatprogrammet i Utredningskriminologi ges en möjlighet att få omsätta sina teoretiska kunskaper i praktiken mot bakgrund av polisens frågeställningar och utvecklingsområden.

Den samhällsutveckling vi ser idag medför att politiker letar efter tämligen enkla lösningar på svåra problem, framförallt när det gäller den grova brottsligheten. I vissa områden i Sverige är brottsutvecklingen högst ogynnsam vilket medför en sänkt säkerhet som i sin tur leder till en ökad otrygghet.

Polisens arbete är till stora delar reaktivt, något händer och de agerar. Att känna till de bakomliggande orsakerna till ett kriminellt beteende och kunna agera proaktivt, eller brottspreventivt, är ett steg i rätt riktning för att kunna nå en minskad brottslighet. En del i att kunna stärka polisen i sitt arbete är också att kunna fördela de resurser som finns på ett lämpligt sätt, både med och utan hjälpmedel som till exempel kameraövervakning och även att stärka samverkan med andra aktörer.

I den här rapporten vill vi samla evidens kring kameraövervakningens effekter och resultat, samt de metoder och kompletterande medel som eventuellt kan behövas för att nå de önskade brottspreventiva effekterna. Rapporten utgår från ett brottspreventivt perspektiv och bör framförallt ses som en grund till eventuellt fortsatt arbete. De förslag som senare kommer presenteras utgår från ett kriminologiskt perspektiv vilket innebär att det inte måste överensstämma med andra aktörers intressen.

1.1 Syfte – varför undersöker vi detta?

Då ämnet i denna rapport, kameraövervakning, är en aktuell fråga för både politiken och det allmänna rättsmedvetandet är forskningen en viktig del för att det ska kunna användas på ett så effektivt sätt som möjligt. Vi väljer att fokusera på de brottsförebyggande effekterna som kameraövervakningen kan ge och tar även upp trygghet och säkerhet till diskussion.

Kameraövervakning har utvecklats till en het debatt, både massmedialt och inom det brottsförebyggande arbetet. Detta kan både ses i kontexten att övervakningskamerornas teknik utvecklats enormt det senaste decenniet, men även genom medias uppmärksammande av den pågående internationella debatten. Vår rapport hoppas kunna skapa en bredd i den aktuella

forskning som finns om kameraövervakning, och således möjliggöra en typ av underlag för utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet. En utveckling som genom rapporten kan förlöpa evidensbaserat.

1.2 Frågeställningar

- Vilka effekter kan övervakningskameror förväntas ha på brottsligheten i Gävle?
- Vilka komplement kan krävas av kameraövervakning i form av andra insatser och metoder?
- Vilka typer av användningsområden kan kameraövervakning evidensbaserat utnyttjas framgångsrikt i?

1.3 Avgränsning och redogörelser

För att på något sätt kunna avgränsa vår undersökning har vi använt statistik där registrerade händelser går att utläsa rent geografiskt i Gävles mer centrala delar, Brynäs, Sätra, Andersberg, Bomhus, centrum och ytorna däremellan. Vi har i detta moment valt att fokusera på de offentliga platser där ett större antal brott skett, vad som skett och i vilken utsträckning. Vi har inte berört eventuella gärningspersoners rörelsemönster, inte heller gått närmre in på personfakta på vare sig gärningsperson eller brottsoffer.

Vi har gjort en avgränsning där vissa brottsrubriceringar kommer att väljas bort. Med hjälp av ovan nämnda statistik om vad som faktiskt skett på de aktuella platserna kan vi också få fram vilka brott som möjligtvis kan motverkas av just kameraövervakning.

Forskningen kring kameraövervakning består till övervägande del av internationella studier. Resultaten blir således svåra att applicera på Gävles problembild då det finns stora både geografiska och juridiska skillnader gentemot den svenska kontexten. När det gäller lagstiftning och infrastrukturens uppbyggnad kan därför de svenska studierna te sig mer applicerbara på vårt studieområde och därmed har vi ytterligare en avgränsning i vår forskning. Dock har vi valt att inkludera en internationell metaanalys i forskningsunderlaget. Detta då den är en av de mest omfattande och välanvända studier som genomförts kring kameraövervakning.

Att kameraövervakning även har en styrka som bevisföring vid brott är något som enligt studier är svårt att mäta om det är den faktiska kameraövervakningen som leder till en fällande dom eller om det är en stärkande faktor, därför kommer detta ämne endast beröras ytligt.

Rapporten innehåller även statistik från Nationella Trygghetsundersökningen på kommunal nivå. Dock vill vi framföra att det finns stora svårigheter med att mäta trygghet då det är subjektivt och att flertalet faktorer spelar in i individens upplevda trygghet, såsom den rådande situationen i samhället.

Kamerabevakningslagen (KbL) har förändrats en del de senaste åren och kommer gissningsvis förändras bitvis även de kommande åren. Med denna faktor i åtanke och med syftet av vår rapport hamnar det juridiska utanför ramarna för vårt egentliga uppdrag – att undersöka vilken effekt övervakningskameror enligt evidens har på brottsligheten, så väljer vi att inte redogöra för hur lagstiftningen ser ut just nu.

När diskussionen om kameraövervakning kommer på tal används ofta integritet som någon form av motpol. I den här rapporten syftar vi till att använda övervakning evidensbaserat och brottsförebyggande, inte till ett totalt övervakat samhälle och anser därmed att den integritet som möjligtvis kan kränkas blir omhändertagen av det juridiska i Kamerabevakningslagen.

2. Tidigare forskning – vad visar den hittills?

De studier och den forskning vi har arbetat med är till viss del internationell forskning, bl.a. en meta-analys, men delvis också fokuserat på utvärderingar av kameraprojekt i mindre städer och områden i Sverige. Vi har även använt oss av den Nationella Trygghetsundersökningen, NTU, som genomförs av BRÅ årligen.

2.1 Kameraövervakning i Landskrona – en utvärdering

Denna rapport handlar om ett projekts genomförande i centrala Landskrona där kameror installerades för att förebygga våldsbrott i offentliga miljöer. Projektet var ett uppdrag från regeringen där BRÅ tillsammans med Rikspolisstyrelsen (RPS) skulle utveckla metoder och kunskap gällande åtgärder kring förebyggandet av våldsbrotten i offentlig miljö (Lindahl, 2009). Sammanlagt 16 kameror installerades på fem centrala gator i Landskrona under hösten 2007, där nivåer av våldsbrott varit höga och den upplevda otryggheten likaså. Kamerorna spelade in helgnätter klockan 21–06, under den tidsrymd då våldsbrotten skedde mest, därefter lagrades materialet i 30 dagar. Kombinerade insatser som gjordes var bland annat att ha fältassistenter och ordningsvakter i rörelse i området.

Det brottsförebyggande syftet med detta projekt motiverades med fyra punkter:

- Avskräcka från brott då risken för upptäckt upplevs som större.
- Öka den reella sannolikheten för upptäckt genom att polis och åklagare använder sig av det inspelade materialet.
- Att avbryta pågående brott under den tiden kamerorna är aktiva och polisen kan infinna sig på rätt plats och vid rätt tid.
- Kameror signalerar en förbättring i miljön och avser öka tryggheten och den informella sociala kontrollen.

När det gäller projektets resultat har material från kamerorna begärts ut i fem ärenden, varav endast ett berörde våldsbrott. Detta i jämförelse mot att nästintill två tredjedelar av alla anmälda våldsbrott bör ha blivit filmade av kamerorna. Ser man till statistiken så hade både personrån och misshandelsbrott ökat i hela Landskrona under kamerornas första år och den största delen av ökningen skedde både inom kamerornas upptagningsområde och inom dess upptagningsstid, det vill säga helgnätter.

Informationen inom polisen om kamerorna var bristfällig och detaljen att polisen själva inte ägde kamerorna/materialet utan behövde göra en förfrågan om materialet hos ägaren, vilken var kommunen, påverkade benägenheten att begära ut material. Efter att en förfrågan gjorts så skulle anställd hos kommunen gå igenom materialet och avgöra om något bevisstärkande material fanns eller ej och därefter kunde materialet lämnas vidare till polis om ansvarig ansåg att materialet kunde bidra till utredningen. Rutiner kring detta har gjort att möjligheten till upplösning av brott med hjälp av kameror inte tagits tillvara på.

Den upplevda tryggheten har trots den ökade våldsbrottsligheten även den ökat (Lindahl, 2009). Det man dock bör ta till sig när det gäller detta är att 40% av de som besvarat enkäten var över 60 år, medan endast 15% bestod av personer under 29 år och det är till stor del den yngre delen av populationen som befinner sig utomhus i de centrala delarna när våldsbrotten sker.

Andra insatser mot ungdomsbrott och gatuvåld har genomförts ett flertal gånger innan projektet med kameraövervakning påbörjades. Det har skapats nya platser med barn- och ungdomsverksamhet som fritidsgårdar och ungdomshus, vilka kan anses vara generellt brottsförebyggande arbeten. I riktade insatser har man arbetat med olika projekt där målet är att nå de ungdomar som befinner sig i riskzonen för kriminalitet och man har även arbetat med uppsökande verksamhet, nattvandringar och samarbeten mellan Socialtjänst, åklagare och polis.

Återigen är det svårt att särskilja vilken insats som gett vilken effekt och framför allt är det svårt att avgränsa någon av ovan nämnda insatser som skulle kunna påverka utfallet av själva kameraövervakningen.

2.2 Kameraövervakning i ett särskilt utsatt bostadsområde

I en av Malmös stadsdelar har en studie genomförts där man implementerat kameraövervakning som brottspreventiv metod och bevisstärkande hjälpmedel (Kronkvist, Nordqvist & Ivert, 2019). Rapporten kan ses i tre delar varav man i första delen sammanställer problembilden, i andra delen hur brottslighetens utvecklats åren innan projektet och i tredje och sista presenteras resultatet av projektet med kameraövervakning. Den sistnämnda delen fokuserar på vilken effekt kamerabevakning gett på anmälda brott och även hur kamerorna upplevs och används av poliser i operativt arbete. Det är även den sista delen

av rapporten som framförallt är aktuell för denna rapport då den innehåller utvärderingar av kameraövervakningens effekter i området.

Då området som denna undersökning gäller ligger i Malmös stadskärna är den geografiska likheten med Gävles problemområde inte av stor betydelse, men ändå av vikt då vissa effekter kunnat utrönas. För att kunna besvara frågan om vilken effekt kameraövervakningen gett i området måste först problembilden analyseras. Detta görs enklast och mest kortfattat genom att gå till de brottsrubriceringar som var måltavla för detta projekt vilka var anmälda egendomsbrott, våldsbrott och narkotikabrott. Delvis berörs också den upplevda tryggheten och säkerheten i området.

Parallellt med satsningen på kameraövervakning har även andra insatser gjorts, bland annat större polisiär närvaro, punktinsatser mot kända kriminella i området, åtgärder för att minska biltrafiken och även en ökad samverkan mellan polis, räddningstjänst, fastighetsägare i området och Malmö Stad (Kronkvist, Nordqvist & Ivert, 2019). En parentes vad gäller resultatet av dessa kombinerade insatser är att det är svårt att utröna vilken insats som gett vilken effekt.

De effekter på anmälda brott som denna undersökning visat på stämmer i huvudsak med tidigare forskning, bortsett från narkotikabrotten. Antalet anmälda narkotikabrott i det aktuella området ökade, något som bör ses positivt då den ökade polisiära närvaron möjliggjort identifiering av kriminella vilket i sin tur lett till en ökad lagföring av dessa brott (Kronkvist, Nordqvist & Ivert, 2019). En liknande effekt kan även ses i direkt anslutande områden. Antalet anmälda våldsbrott minskade, dock ej statistiskt signifikant. Dessa brott minskade även i jämförelseområdet. Effekten på egendomsbrotten lämnas i stort sett oförändrade.

Polisernas uppfattning om kameraövervakning i detta område är att de underlättat arbetet på plats, framförallt i informationshämtningssyfte. Den polisiära närvaron finns, men utmärker sig inte på grund av kamerorna, till skillnad mot de välbekanta ansikten på de poliser som vanligtvis arbetar i området. Vidare menar polisen att även det retroaktiva materialet gör att man kan få en helhetsbild av ett händelseförlopp, vem som gjort vad och hur personer har rört sig inom området. Även arbetsmiljön har påverkats av kamerorna och uppfattas nu som bättre och en större trygghet upplevs. Adresser där man tidigare varit tvungen att vara två patruller för att nå kan nu besökas av en enskild patrull.

“Kommunpolisen är noga med att poängtera att kamerorna är ett komplement till det ordinarie polisarbetet, det kan aldrig bli ett substitut”. (Kronkvist, Nordqvist & Ivert, 2019)

Polisen menar också att skadegörelse och tillgreppsbrott minskat och att området generellt sett blivit lugnare. De som förut slog sönder fönsterrutor nu vet att de blir filmade och då måste betala för den skada de orsakat (Kronkvist, Nordqvist & Ivert, 2019). Den öppna narkotikahandeln är nu i stort sett osynlig (i området, detta återkopplas till nedan) och några nyckelpersoner inom kriminaliteten i området har blivit lagförda och är borta från gatan. Just denna kombination mellan frihetsberövanden och kameraövervakning är det en polis som gör en direkt koppling emellan (a.a.). Det lyfts även att kamerorna kan ha en trygghetsskapande effekt genom att de som bor eller passerar genom området vet att någon ser dem genom kameran även om det är en mörk och sen kväll.

De brister och de förslag som man kommit fram till i studien är bland annat dessa; att sätta i system att vid upprättande av en anmälan även notera att det finns kamera där en händelse skett underlättar för den enskilde utredaren att faktiskt använda det material som finns att tillgå. De menar att det finns brister i rutiner att inte alla vet var det finns kameraövervakning i den ort de jobbar (Kronkvist, Nordqvist & Ivert, 2019).

Polisen menar också att man måste ha två tankar i huvudet samtidigt, att den öppna narkotikahandeln försvunnit från området betyder inte att den är helt borta utan däremot att den förflyttats. Var den nu sker är gissningsvis i trapphus, närliggande gator och innergårdar.

De brister som polisen lyfter är till stor del av teknisk karaktär, att servern blir överbelastad, att det "laggar" så att film saknas och att man över lag önskar att tekniken utvecklas till att bli mer stabil. Ytterligare förslag är att öka resurser till bemanning av kamerorna och även utplacering av fler kameror. Utredare önskar en slags "kamerakarta" för att enklare se var kamerorna sitter och vilket upptagningsområde de har, detta för att lättare kunna utnyttja tekniken (Kronkvist, Nordqvist & Ivert, 2019).

De boende i områdets upplevda trygghet har även den påverkats, dock är de trygghetsundersökningarna som använts i denna studie inte direkt kopplade till kameraprojektet, utan är undersökningar som Polisen i Region Syd genomför årligen bland boende i Malmö. Det vill säga att det är inga direkta frågeställningar kring just detta projekt eller kameraövervakning, utan handlar istället om den upplevda tryggheten i deras område en sen kväll eller om det finns personer de är rädda för och likartade frågor. När man jämförde andelen som kände sig otrygga att gå ut ensam en sen kväll i sitt bostadsområde i för- och efterperioden av denna studie visade det att otryggheten minskat från 56% till 44% (Kronkvist, Nordqvist & Ivert, 2019). Även vid frågan om speciella personer som de är rädda

för hade rädslan minskat från 32% till 21% och dessa skillnader har statistisk signifikans (a.a). Den sammanfattande uppfattningen som går att tolka ur trygghetsmätningen visar på en positiv utveckling efter att projektet med kameraövervakning påbörjades.

När intervjuer genomförts med boende, fastighetsägare och näringsidkare i området gällande enbart kameraövervakning är åsikterna lite mer spridda. Näringsidkarna var mestadels positivt inställda och hade en önskan om att detta användes i en större utsträckning, medan de boende övervägde mellan intrång i integriteten mot den brottsförebyggande och trygghetsskapande effekten.

Kritik om bristfällig skyltning om att området är kameraövervakat nämndes i alla kategorier av intervjupersonerna, även om de flesta som bodde eller var verksamma inom området hade vetskapen om att övervakningen skedde (Kronkvist, Nordqvist & Ivert, 2019).

När det gäller förändringar avseende tryggheten, brottslighet och ordningsstörningar i området menar de boende att området är tryggare idag, men att det inte enbart är kamerornas förtjänst. Framgången kan också kopplas till flera andra insatser som det satsats på under en period så lång som sex år tillbaka i tiden, insatser som till exempel trygghetsvandringar som det lokala fotbollslaget arrangerat. Näringsidkarna upplever att den öppna drogscenen som varit en stor orsak till det "stök" som varit har minskat och att nu när området är lugnare, finare och renare har handeln fått nya kunder och att det är mer människor i rörelse.

De åsikter som intervjupersonerna framför angående polisens arbete i området skiljer sig åt, några menar att den polisiära närvaron sänkts, medan andra menar att den ökat. Den minskade polisen närvaron kan vara en följd effekt av att området faktiskt blivit lugnare och att det går att arbeta mer träffsäkert med kamerorna som hjälpmedel. Oavsett närvaro anser de över lag att polisens arbete idag är mer effektivt och träffsäkert jämfört med tiden innan kamerorna installerades.

För att sammanfatta studiens resultat väldigt kortfattat:

- Kamerorna har inte gett någon effekt på egendomsbrott.
- Kamerorna har gett en viss effekt på våld i offentlig miljö.
- Kamerorna har påverkat (läs: förflyttat) den öppna drogscenen.
- I studien har man sett indikationer på ökad trygghet.

Det man dock måste ha med sig när det gäller dessa resultat är att det finns en stor problematik i att kunna isolera just kameraövervakningens effekter, då detta är ett verktyg som kompletteras av många andra insatser.

Studien avslutas med praktiska implikationer att ta med sig när diskussion om kameraövervakning blir aktuell:

- Låt den lokala problembilden, kontexten och brottsproblemet styra val av åtgärd.
- Gör en noggrann konsekvensanalys innan implementering av kamerabevakning.
- Kamerabevakning kräver ett strukturerat och systematiskt arbetssätt.
- Överväg ökad aktiv kamerabevakning genom särskilda operatörer.
- Förbättra förutsättningar för utrednings- och lagföringsarbete.
- Kamerabevakning ska betraktas som en kompletterande åtgärd.
- Utvärdera arbetet.

3. Teori

Den teoretiska kontexten i en rapport är grunden den står på. Genom det teoretiska perspektivet lär vi oss vilka begrepp som måste förstås för att nå en helhetsbild, vilka grundläggande teorier och erfarenheter som burit frukt och levt vidare genom forskning och praktiska göranden. I den här delen av rapporten presenterar vi de relevanta delarna av polisiärt arbete i teorin och även de beståndsdelar man bör ha med sig när man tolkar statistik.

Det finns stora svårigheter med att läsa av brottsstatistik menar Brottförebyggande rådet (2019) där den största problematiken är att antalet anmälda brott och antalet egentliga brott inte stämmer överens. De antal brott som inte anmäls alternativt inte kommer till polisens kännedom kallas mörkertal, dessa varierar beroende på brottstyp och år. Ytterligare en faktor som påverkar mörkertalet och de anmälda brotten är hur attityder i samhället förändras över tid, något som orsakar trender i anmälningsstatistiken. Dessa attitydförändringar kan leda till att fler brott anmäls och därmed ser det ut som att antalet brott ökat i statistiken samtidigt som den egentliga brottsligheten kan vara oförändrad eller till och med minskat. Ett tydligt exempel hur attityder förändrar anmälningsbenägenheten är fenomenet Me Too. Det är allmänt känt att offer för sexuella övergrepp och våld i nära relation sällan anmäler, även om det har ökat sedan Me too-rörelsen exploderade internationellt. Skam och skuld inför att ha blivit utsatt är en avgörande faktor i hur benägen man är att anmäla det brott man utsatts för.

Vidare beskriver Brå hur offrets relation till förövaren är en viktig faktor för att en anmälan ska göras (2019). Det är fler som anmäler våldsbrott eller hot som begås av en okänd person vilket betyder att dessa brott är mer representerade i statistiken än exempelvis familjerelaterad våldsbrottslighet.

Försäkringsbolagen har också en roll i anmälningsbenägenheten eftersom de ofta kräver att en polisanmälan görs vid brott där ersättning efterfrågas, så som en bilstöld (Brå, 2019). Detta menar Brå ger ett resultat som representerar den egentliga statistiken väl, vilket betyder att mörkertalet reduceras. Alltså anmäls de brott där offret blir ekonomiskt påverkad i högre grad än mindre brott (antagligen då offren ser det som en möjlighet att få ersättning och någon typ av upprättelse). Även grövre offerbrott har hög anmälningsbenägenhet, såsom misshandel.

Brå (2019) fortsätter med att beskriva hur brotten delas upp i tre kategorier; offerbrott med interaktion, offerbrott utan interaktion och spanings- och ingripandebrott. Offerbrott med

interaktion innebär att förövaren och offret har kommit i kontakt med varandra medan offerbrott utan interaktion innebär att de inte har det. Med spanings- och ingripandebrott menas att exempelvis en myndighet, kommun eller ett företag vidtagit speciella åtgärder eller gjort en satsning mot ett visst brott. Detta resulterar därmed i fler upptäckta brott vilket får fler anmälda brott som följd.

De brott som undersöks i denna rapport, alltså bilinbrott, bilbrand, narkotikabrott och rån faller in under dessa tre kategorier. Bilinbrott och bilbrand ingår i offerbrott utan interaktion eftersom förövaren och offret sällan möts. Rån kategoriseras istället som ett offerbrott med interaktion då förövaren och offret måste interagera för att ett rån ska ske. Till följd av att myndigheter gör satsningar mot narkotikabrott faller alltså detta brott ofta in under spanings- och ingripandebrott.

3.1 Brottsprevention

Det brottspreventiva arbetet delas vanligen in i två falanger, social brottsprevention som påverkar normer kring brott samt situationell brottsprevention som påverkar tillfällighetsstrukturen för brott (Sahlin, 2000). Inom ramen för denna rapport är det framförallt den situationella brottspreventionen som kommer beröras då kameraövervakning kan ses som ett verktyg för att förändra individers benägenhet att begå kriminella handlingar.

Situationell brottsprevention utgår från att förändra faktorer i situationer och därmed minska risken för att brott ska begås (Gundhus, 2016). Dessa förändringar kan upprätthållas av såväl individer, såsom grannar eller myndigheter, som av teknisk utrustning i form av exempelvis övervakningskameror eller inbrottslarm. Brottspreventiva åtgärder av situationell karaktär kan tydligt ses överensstämma med rutinaktivitetsteorin. Rutinaktivitetsteorin bygger på att brott begås när det finns 1. en motiverad förövare, 2. lämpligt objekt och 3. avsaknad av kapabla vaktare (Sarnecki, 2014). Om en av dessa tre variabler utesluts menar teorin att brottet inte kan begås. Inom den situationella brottspreventionen är det framförallt de två senare faktorerna som förändras där lämpliga objekt görs mer svårtillgängliga samt att avsaknaden av kapabla vaktare åtgärdas. I situationell brottsprevention används problemidentifiering och programplanering för att kunna anpassa tekniker till specifika problembilder för att uppnå preventiva effekter, exempelvis larmbrickor på dyra varor eller passkontroller på flygplatser (Lab, 2016). Kameror används ofta som en form av kapabel vaktare som hämmar individer från att begå kriminella handlingar då upptäcktsrisken ska verka avskräckande.

3.2 Evidensbaserat polisarbete

För att polisen ska nå sina mål arbetar man utifrån flertalet evidensbaserade strategier.

Evidensbaserat arbete betyder att forskning har bevisat att metoderna är effektiva och därför kan användas som utgångspunkter för strategiska och taktiska beslut (Lum & Koper, 2017).

Dessa metoder utgår från analys, utvärdering och forskning vilket kan innefatta flera typer av handlingar. Exempelvis noggranna undersökningar och utvärderingar av effektiviteten av en viss metod eller strategi, analyser av polisens utbildningar eller granskning av polisens organisation. Sherman (1998, ref i Lum & Koper, 2017) var troligen den första med att presentera de två principer som evidensbaserat polisarbete utgår ifrån. Den första principen behandlar de resultat den vetenskapliga forskningen genererar och utifrån dessa resultat styra besluten i den evidensbaserade riktningen. Den andra principen redogör för vikten av att generera och tillämpa analytisk kunskap för att implementera dessa lärdomar och nå nya framsteg. Analysen förutsätter kunskap från både interna och externa källor.

Lum och Koper (2017) poängterar att evidensbaserat polisarbete inte enbart handlar om vetenskapliga processer eller produkter av dessa utan också om översättningen av detta material till praktiken. Filosofin bakom det evidensbaserade arbetet understryker regelbundenhet och konsekvent användning av vetenskap och analys för att bredda kunskaperna och öka antalet evidensbaserade insatser (Lum & Koper, 2017). För att detta ska kunna genomföras behövs analyserna från tester generaliseras till hela populationer vilket kräver god kommunikation mellan forskare, analytiker och praktiskt tillämpande poliser.

De evidensbaserade metoderna har inte varit helt enkla att implementera i polisens arbete. Förändringen från att lita på äldre kollegors vana till att förhålla sig till vetenskapligt framtagna metoder, har inte varit lätt att förverkliga inom myndigheten (Lum & Koper, 2017). Arbetet har mött visst motstånd och gamla praxis som rotat sig djupt i polisens organisation har behövt en grundläggande förändring. För att detta ska kunna genomföras behövs även viljan att förändra sig, vilken även den stundtals har saknats och medfört svårigheter för implementeringen. Svårigheter med implementering tenderar att leda till att metoden inte införs i sin helhet då motståndet ställer sig skeptiska till vissa förändringar. I slutändan leder detta till att metoden inte genomförs evidensbaserat och därmed riskerar att inte leda arbetet framåt, något som ger motståndet vatten på sin kvarn av skepsis.

Det finns även viss kritik mot de evidensbaserade strategierna, vilken till stor del grundas i åsikterna om att det är en markant skillnad mellan forskning och verklighet (Lum & Koper, 2017). De evidensbaserade metoderna ses som en reform som utmanar polisens

standardiserade praxis till förmån för nya strategier som problemorienterat polisarbete. Trots att många strategier som tidigare användes enbart grundade sig på erfarenhet har dessa evidensbaserade metoder inte varit självklara att sätta i praktiken. Kritiker poängterar även att det evidensbaserade arbetet inte löser all typ av brottslighet, något som varken är funktionen av det vetenskapliga förhållningssättet eller utlovat från forskarna (Lum & Koper, 2017). Här bör även understrykas att de gamla strategierna inte heller löser all typ av brottslighet utan precis som de evidensbaserade metoderna vägs situationens kontext in för att hitta rätt typ av strategi att använda. Skillnaden är att de evidensbaserade metoderna är vetenskapligt analyserade och visar sig statistiskt fungera. Vissa kritiker menar också att polisens arbete är för komplext för att studera systematiskt.

Utmaningarna med evidensbaserat polisarbete stannar inte vid att försöka få med polisorganisationen i arbetet (Lum & Koper, 2017). Även de akademiska organisationerna framhåller missnöje då de menar att deras verksamhet, vanor och system inte alltid är överförbar till polisens arbete. Den vetenskapliga kulturen försvårar tillgängligheten för forskningsresultat vilket inte gör det enkelt för poliser att varken förstå eller omformulera dessa resultat till praktiken.

3.3 Problemorienterat polisarbete

En av de mest centrala metoderna inom det evidensbaserade arbetet är problemorienterat polisarbete. Strategin utgår från att skapa förändring i förhållandena där återkommande brottslighet är problematiskt och kan ses som en respons på polisernas reaktiva arbete (Tilley, 2011). Strategins centrala utgångspunkter är taktik, systematik, kartläggning och erfarenhet. När strategin implementerades som ett verktyg för den svenska polisen användes SARA-modellen som utgår från Scanning (problemidentifikation), Analysis (analys), Response (åtgärder) och Assessment (utvärdering) (bl.a. Polishögskolan [PHS], 2006 och Lum & Koper, 2017). Den empiriskt förankrade kartläggningen av kriminaliteten skapar förutsättningar att identifiera och verkställa rätt typ av polisiära insatser (Gundhus, 2016). Gemensamt för de insatser som problemorienterat polisarbete förespråkar är att de fokuserar på att förändra den sociala och/eller den fysiska miljön i vilken brottsliga rutiner återfinns (Lum & Koper, 2017). Förbättring av belysning till offentliga miljöer, kameraövervakning eller förändring av polisens rörelsemönster är exempel på insatser som används inom denna metod.

3.4 Hot spots

En av de metoder som kan kopplas till problemorienterat polisarbete är hot spot policing. Metoden utgår från kunskapen om att en stor del av de brott som begås i en stad är koncentrerad till några specifika platser (Sarnecki, 2014). När forskare i Seattle upptäckte detta visade det sig att ungefär hälften av de begångna brotten skedde på 5–6% av stadens gator samt att 80% av gatorna inte fanns med i något rapporterat brott. Genom att kartlägga en stads brottslighet bör således vissa platser utmärka sig som överrepresenterade i kriminalstatistiken, vilket gör att polisen kan rikta insatser till platser där risken för brott är förhöjd. Holmberg (2016) menar att hot spot policing framförallt visar preventiva resultat på narkotikabrott, våldsbrott och ordningsstörning. Polisens närvaro vid dessa hot spots möjliggör inte bara förebyggande av brott utan även identifiering och genomsökning av högriskpersoner. Dessa typer av riktade insatser riskerar dock att förflytta brottsligheten till mindre polisiärt välbesökta platser för att minska risken för upptäckt. Förflyttningen av brottslighet är dock omdiskuterad och bl.a. Sarnecki (2014) redogör för att personer som begår brott på hot spots verkar vara ovilliga att flytta på sig.

3.5 Allmänt rättsmedvetande

Begreppet “det allmänna rättsmedvetandet” syftar till att tydliggöra samhällets föreställningar som en maktfaktor inom kriminalpolitik (Andersson & Nilsson, 2017). Medborgarnas åsikter byggs ofta på den ökade mediala rapporteringen kring kriminalitet. Medierna spelar självfallet en viktig roll i vårt samhälle och förser oss med information. Denna information kan dock vara vinklad, både politiskt sett och ur ett ekonomiskt perspektiv. De ekonomiskt mest lönsamma nyheterna får störst utrymme, därmed inte sagt att det är de viktigaste nyheterna. Media kan med andra ord rikta allmänhetens intresse till eller från olika områden genom att skriva om och uppmärksamma dessa, alternativt välja att inte ta upp ämnen eller vinkla ämnen så “bra” nyheter skapas. Andersson och Nilsson (2017) påvisar likheterna mellan det allmänna rättsmedvetandet och en marknad, då politiken drivs utifrån vad allmänheten ställer för krav. Väljarna har blivit som konsumenter, vilka gör beställningar som sedan ska matchas av politikerna. Legitimiteten för de politiska besluten återfinns i allmänhetens uppfattning om rädsla och utsatthet istället för i kriminologins vetenskap. Som Andersson och Nilsson refererar till (ursprungligen Jewkes, 2015 refererad i 2017) så har många kriminologer reagerat starkt på den emotionellt drivna kriminalpolitiken som saknar vetenskaplig grund.

Risken som finns är att det allmänna rättsmedvetandet får en skev bild av omfattning och struktur kring brott från media och att denna bild senare får politiskt gehör. Sett ur ett kriminalpolitiskt perspektiv, med vetskapen om att det allmänna rättsmedvetandet har stort inflytande i utformningen av politiska åtgärder, blir alltså mediernas belysningar av ämnen, trots vinkling och omskrivningar, viktig för hur vårt samhälle fungerar och förändras.

4. Material – Gävles problembild

För att få en uppfattning om hur brottsligheten i Gävle sett ut de senaste åren har vi med hjälp av Polisen tagit fram statistik som gäller bilbränder, inbrott i bil, rån och narkotikabrott.

Brottsrubriceringarna är framtagna tillsammans med polisen för att få en överblick över olika typer av brott som sker utomhus, på allmänna platser. Därav har vissa begränsningar gjorts.

Bland annat ser vi nedan att narkotikabrottens statistik är reducerad till överlåtelse, då majoriteten av de registrerade brotten av denna karaktär sker utomhus. Ska statistik för exempelvis narkotikainnehav granskas, blir konsekvensen att bl.a. fynd vid husrannsakan innefattas.

Det material vi arbetat med behandlar enbart registrerad brottslighet. Som tidigare nämnts behöver inte de anmälda brotten överensstämja med den faktiska brottsligheten. I materialet har även vissa anmälda brott uteslutits, bland annat de som berör personer som lever under skyddad identitet.

Följande rubriceringar har analyserats:

Inbrott i bil

- Stöld ur eller från motordrivet fordon, släpfordon och husvagn (ej motorredskap), av fast interiör/exteriör, eller stöld av både fast interiör/exteriör och andra föremål.
- Stöld ur eller från motordrivet fordon, släpfordon och husvagn (ej motorredskap), av endast andra föremål (ej fast interiör/exteriör).
- Stöld ur eller från motordrivet fordon, släpfordon och husvagn.

Bilbrand

- Skadegörelse, bilbrand eller brand på annat motorfordon (ej mordbrand).
- Skadegörelse, genom brand (även på motorfordon).

Narkotika

- Narkotikastrafflagen, överlåtelse, inkl. vårdslöshet med narkotika.

Rån

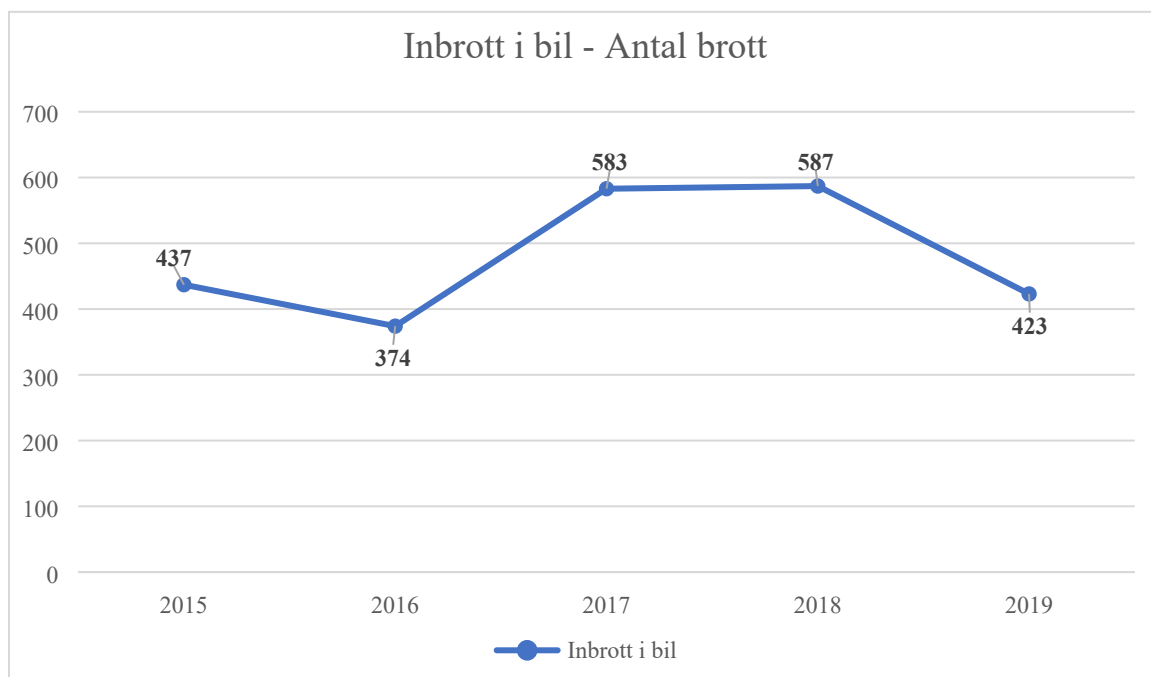
- Rån, utan skjutvapen, övrigt rån.
- Rån, med skjutvapen, övrigt rån.
- Rån utan skjutvapen, mot privatperson, funktionsnedsatt, utomhus.

- Rån med skjutvapen, mot privatperson, funktionsnedsatt, utomhus.
- Rån mot privatperson, ej funktionsnedsatt, under 18 år, utan skjutvapen, utomhus.
- Rån mot privatperson, ej funktionsnedsatt, under 18 år, med skjutvapen, utomhus.
- Rån mot privatperson, ej funktionsnedsatt, 18 år eller äldre, utan skjutvapen, utomhus.
- Rån mot privatperson, ej funktionsnedsatt, 18 år eller äldre, med skjutvapen, utomhus.

4.1 Statistik och brottsplatskartor

Vidare följer brottsstatistik och brottsplatskartor över Gävle utifrån de olika brottstyperna som undersöks i rapporten.

4.1.1 Inbrott i bil

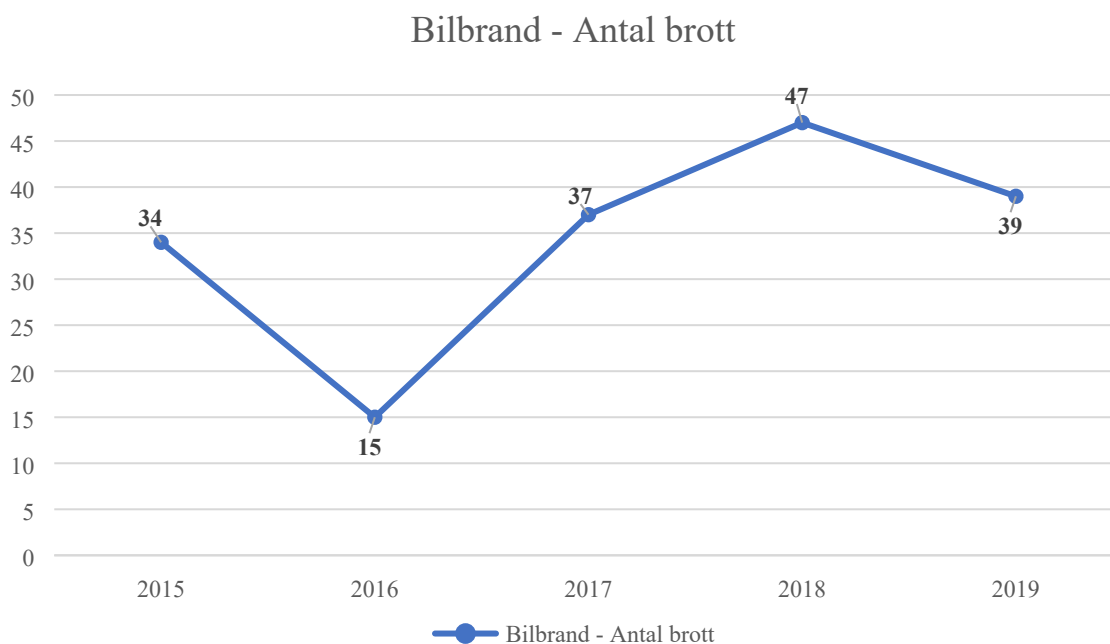
För förtydligande av geografiska platser, se bilagor 2.1–2.5.

År 2017 och 2018 är antalet inbrott i bil nästintill identiska, vid 2017 ser man en tydlig ökning av brottet i jämförelse med tidigare år. Det som även står ut under de senaste fem åren är den stora minskningen av bilinbrott år 2016. Statistiken tillhörande år 2019 gäller dock endast till datumet där statistiken är framtagen, 9/10–19, vilket gör att slutsiffran av antalet brott detta år inte är fullständigt.

De platser som är överrepresenterade i statistiken gällande inbrott i bil genom de år som granskas har visat sig vara Gävles stadskärna, Söder, Andersberg, Brynäs, Sätra och till viss

del Bomhus. Antalet brott och dess koncentring varierar från år till år vid dessa platser men de står ändå ut vid varje år som områden kantade av denna typ av brott. De trender som upptäckts inom Gävles stadskärna är parkeringshusen, efter Staketgatan och vid Gävles tågstation. På Söder syns en tydlig koppling mellan Söderbacken och bilinbrott, det förekommer också i området kring Vallbacksskolan. Västra delen av Andersberg, vid de större parkeringarna, är mest utsatt av detta brott. Brynäs påvisar överlag en stor spridning av brottet men en punkt som sticker ut är området kring Dalapalatset då det årligen är utsatt för bilinbrott. I Sättra visar sig de centrala och östra delarna vara drabbade men även områdena kring Gavlehov och travbanan. Södra delen av Bomhus är det område som står ut de flesta åren men 2018 ökar brottet i centrum. Ytterligare en plats där brottet är koncentrerat i Bomhus är Kastsjö.

4.1.2 Bilbränder

För förtydligande av geografiska platser, se bilagor 1.1–1.5.

Under åren 2016–2018 har bilbränderna i Sverige totalt sett minskat, något som dock inte kan appliceras på Gävle som bryter detta mönster. Bilbränderna i Gävle har nämligen ökat de två senaste åren, där Andersberg, Sättra och Brynäs är områden som varit särskilt utsatta (Åhlström, 2019, 22 juli). Räddningstjänsten har fått rycka ut 28 gånger under 2018, en ökning från 21 gånger året innan.

Även enligt statistik från polisen i Gävle sticker 2018 ut, då antalet bilbränder är markant högre än åren 2015, 2016, 2017. När det gäller 2019 ligger antalet bilbränder fram tills den 9 oktober samma år på 39, en siffra som kan komma att öka, om möjligen passera föregående år. Ytterligare ett år som sticker ut i statistiken är 2016, då antalet bilbränder låg på en betydligt lägre nivå, då 15 bilbränder skedde.

Angående de geografiska platserna är det märkbart att, likt nämnt ovan, de mest drabbade områdena är Andersberg, Brynäs och Sättra. Då statistiken från polisen som redovisar bilbränderna i Gävle sedan fem år tillbaka tydligt påvisar detta. Bilbränderna verkar även ha som trend att "rotera" mellan dessa områden årsvis, där vissa områden blir mer utsatta än andra. Exempelvis är Sättra och Andersberg mer utsatta områden år 2015, samtidigt som Brynäs i stort sett var det enda drabbade området år 2016 (trots det låga antalet brott) med några enstaka fall i resterande områden. Även under 2017 verkar Brynäs vara särskilt utsatt, men där alla tre områden var drabbade. 2018 däremot skiftade bilbränderna bort från Brynäs och istället tillbaka till Sättra och Andersberg likt 2015, dock med en ökning av antalet. Hittills detta år har Andersberg inte drabbats, däremot har Brynäs och Sättra varit starkt utsatta.

Tidsmässigt sett har majoriteten av bilbränderna mellan åren 2015–2019 skett från klockslaget 23 in på natten fram tills 04, där tiden 02:00 har varit som mest aktiv med 26 bilbränder genom åren. En siffra som jämfört med de andra tider om dygnet klart står ut, där exempelvis näst högsta antal bilbränder, 14 stycken, har skett 01 tiden.

När det kommer till veckodagarna då dessa bilbränder sker syns här inget särskilt mönster eller tydlig trend, där alla dagar blir drabbade. Det som någorlunda sticker ut är att söndagen och måndagen är de mer aktiva dagar i veckan, samtidigt som fredagen de fyra senaste åren har varit den lugnaste och minst aktiva dagen.

4.1.3 Rån och narkotikabrott

Då forskningen kring kameraövervakning inte påvisar någon signifikant preventiv effekt på varken narkotikabrottslighet eller rån har denna statistik inte påverkat valet av plats för eventuell övervakningskamera. Vi har trots detta ändå valt att analysera vilka områden och platser som är mest drabbade av just dessa brott för att kunna se om kombinerade insatser kan påverka dem.

4.1.4 Narkotika

Statistiken på anmälda brott gällande överlåtelse och vårdslöshet med narkotika sedan 2015 visar på en viss ökning de senaste åren. Från att ha legat på cirka 35 brott per år 2015 och 2016 så hade antalet anmälningar ökat till det dubbla kommande två år, strax över 80 per år. Som det ser ut hittills 2019, 52 till antalet, så kan man ana att siffrorna kommer hamna på ungefär samma nivå.

Den geografiska spridningen av detta brott är bred, även om en viss koncentration kan anses längs Brynäsgratan och dess sidogator, centrala Gävle kring Stortorget, Sättra centrum och närliggande gator och även i Andersbergs centrala delar kring höghusen.

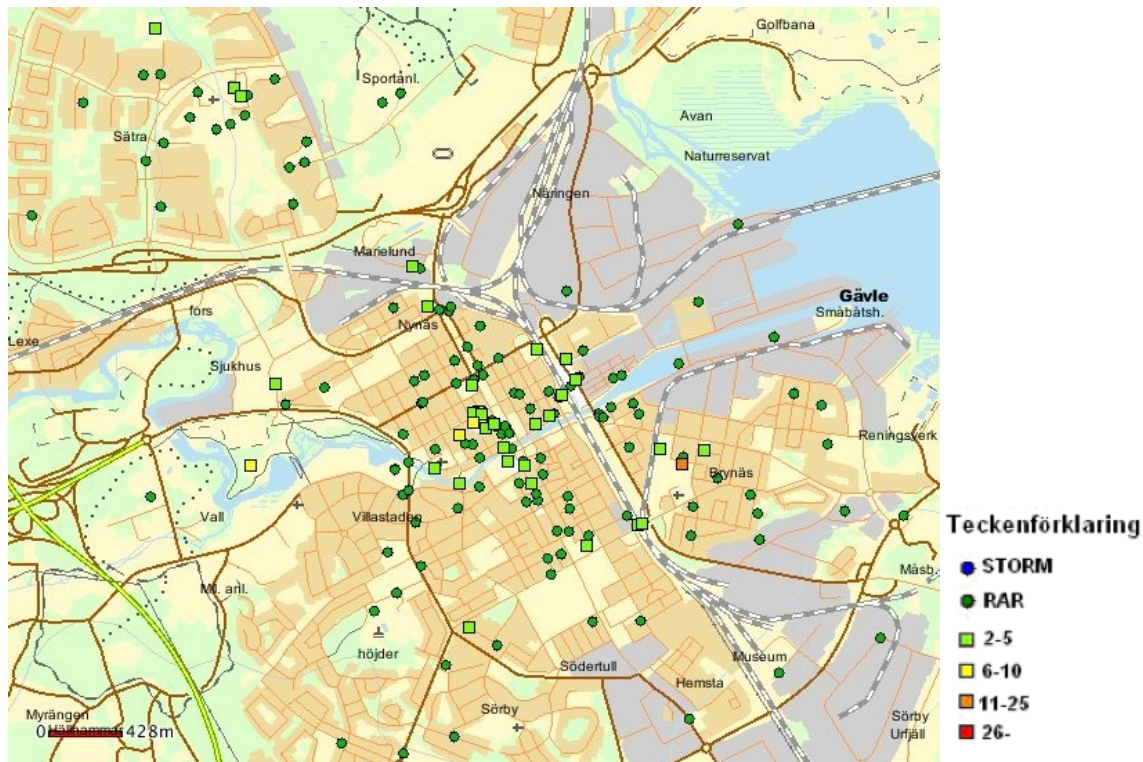

Sammanställd karta över narkotikaöverlåtelse, år 2015-2019-10-09. För separerade kartor över åren, se bilagor 3.1-3.5.

4.1.5 Rån

De rån som anmäls i Gävle sedan 2015 håller en tämligen jämn nivå där majoriteten av brotten sker i de centrala delarna kring Stortorget, Drottninggatan och längs Södra Kungsgatan upp till Brunngatan. En viss spridning kan skönjas, men mönstret blir alltmer glest ju längre bort från centrum man kommer, även om man kan urskilja en mindre koncentration kring både Sättra centrum och Andersberg centrum.

Ser man till vilken tid på dygnet och vilka veckodagar brotten oftast sker så är det tydligt att helger och nätter, cirka 22.00-03.00, då majoriteten av rånen utförs. Under de fem timmarna sker strax under hälften av all rån i Gävle, medan under de åtta följande timmarna, 04.00-12.00, sker knappt 10 %. På eftermiddagarna och timmarna mot kvällen, när de flesta slutar för dagen på arbete och skola, kan man ana en ökning i antal, cirka 15.00-20.00, då en tredjedel av rånen sker.

Sammanställd karta över rån, år 2015-2019-10-09. För separerade kartor över åren, se bilagor 4.1–4.5.

4.2 Gävle Kommuns brottspreventiva arbete

För att vidga våra kunskaper om Gävle kommuns brottspreventiva arbete hölls en intervju med två personer som är insatta i kommunens säkerhetsarbete. Där framkom det att de använt sig av aktiva kameror på ett välfungerande sätt i syfte att minska brottsligheten på vissa egendomar.

Det finns två typer av kameraövervakning; aktiv kameraövervakning samt passiv kameraövervakning, Brå (2007) redogör för dessa som följande ”...aktiv övervakning, vilket betyder att en operatör i realtid tittar på monitorer som är kopplade till kameror. Passiv övervakning innebär att man tittar på inspelningar av filmat material vid en senare tidpunkt.” Enligt Piza et. al (2019) har aktiva kameror visat sig vara mer effektiva inom det

brottspreventiva arbetet än passiva kameror. De menar att denna typ av kameror har påvisat en signifikant skillnad i brottsnivån i jämförelse med de passiva kamerorna som inte fört med sig någon större preventiv effekt. Baserat på detta anser de att människor bör sluta lita för mycket på en passiv kamera. Istället ska man öka effekten av dessa genom att antingen anställa en person som aktivt granskar det som kameran fångar upp och därmed kan ingripa, eller genom att kombinera passiva kameror med andra insatser.

Under den tidigare nämnda intervjun berättar personerna att Gävle använt sig av talande kameror, alltså en typ av aktiva kameror, som agerat i ett brottspreventivt syfte med stor framgång. Kamerorna har främst använts i syfte att skydda egendom mot skadegörelse, inbrott och stölder. Följande är ett citat som beskriver hur dessa använts samt vilken effekt de haft.

Vi fann ett koncept som vi tyckte var användbart i varje fall kan man säga. Och det stavas i mångt och mycket talande kameror. Vilket innebär att när någon gör någonting som inte den någon bör göra så blir det ett högtalarutrop. ”Du där i röd jacka”, sen dryper dem av. Och det var väldigt framgångsrikt, framförallt på ett ställe där vi hade kanske skadegörelse för 50–60 000 kronor i månaden. Krympte ner till nästan ingenting... (IP, personlig kommunikation, 1 oktober 2019)

Under intervjun uttrycks en viss optimism kring kameraövervakning, framförallt gällande kameror som hjälpmedel till att skapa trygghet. Något som återkommer i samtalet är att kameror inte ska ses som en universal lösning, dock är det något som kan påvisa att ett trygghetsskapande arbete pågår. Personerna framförde även att “Information och kommunikation är nog den absolut största förutsättningen för att folk ska känna sig trygga” (IP, personlig kommunikation, 1 oktober 2019), där de anser att de behöver ha mer kommunikation med allmänheten än idag.

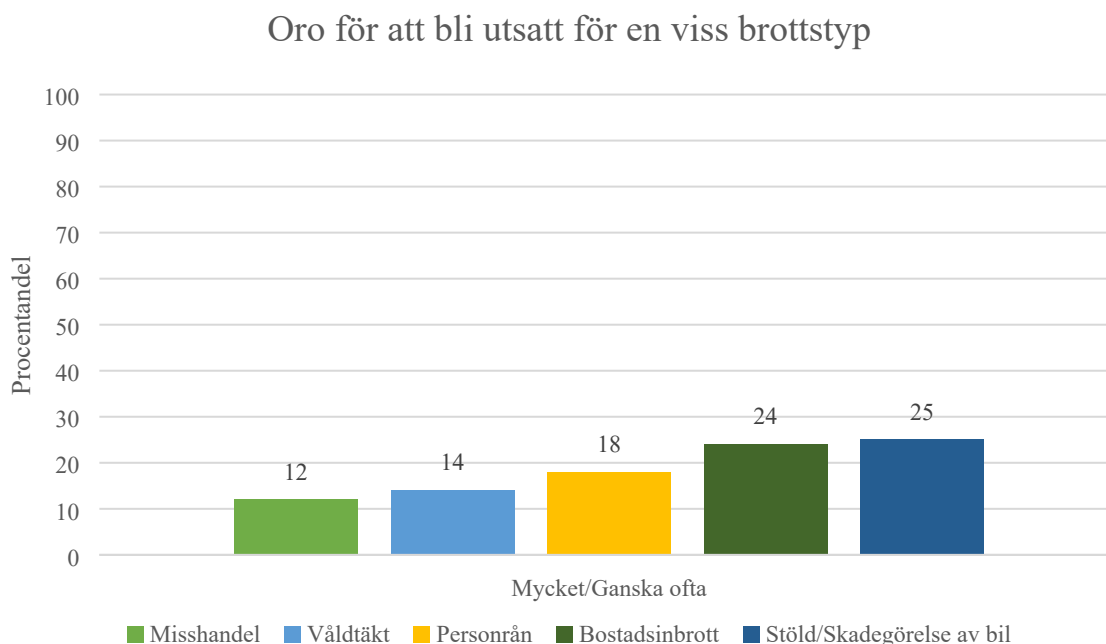
Det sittande styret i Gävle har tagit fram ett 100 punkts-program som syftar till att med gemensamma krafter mellan kommunens aktörer och medborgare nå ett bättre Gävle. En av punkterna lyder:

32. Trygghetsplaner ska utarbetas för alla delar av kommunen med lokala handlingsplaner utefter varje stadsdels behov och förutsättningar. Det kan till exempel innebära ökad belysning, trygghetskameror, fler vuxenvandrare eller kommunala ordningsvakter. Vi ska också utveckla ett mer förebyggande, proaktivt arbete mot uppkomst av social oro och en organisation för detta som kan nyttjas i hela Gävle kommun utefter behov.

Denna punkt tyder på att Gävle kommun framförallt lägger fokus på att öka tryggheten hos Gävles invånare samtidigt som intentionen bakom punkten starkt kan sammankopplas med brottsförebyggande insatser. Eftersom Gävle kommun är politiskt styrd finns anledning, utifrån det allmänna rättsmedvetandet, att förmoda att punkten skapats för att konkretisera hur man ska öka trygghetskänslan. Något som i längden kan tolkas som ett sätt att vinna röster till nästa val. Det finns dock problematik bakom att använda ordet trygghet i denna typ av kontext, en diskussion som återkommer i nästa avsnitt.

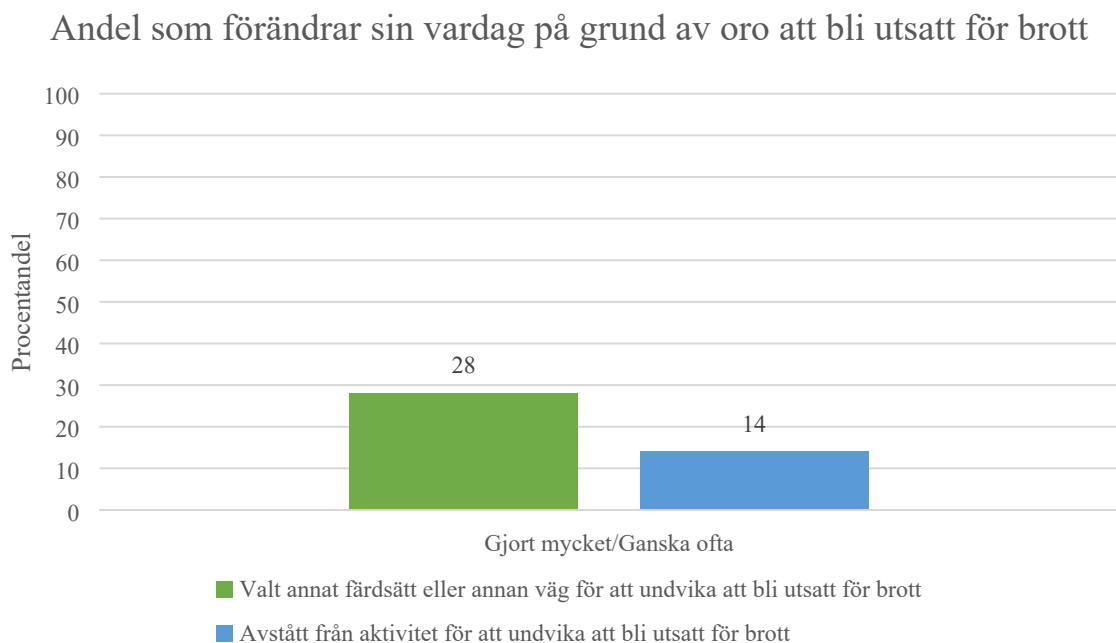
4.3 Nationella trygghetsundersökningen

I den senaste sammanställningen av den nationella trygghetsundersökningen på kommunal nivå påvisas en tydlig otrygghet hos Gävle kommuns invånare (Brottsförebyggande rådet [Brå], 2019). Exempelvis har 83% av deltagarna, som var mellan 16 och 84 år, uttryckt en uppfattning om att antalet brott ökat något/kraftigt under de tre tidigare åren. 46% av deltagarna känner också en oro över Sveriges brottslighet i stor utsträckning samt uppger 34% att de känner av otrygghet i sitt eget bostadsområde under kvällstid. Samtidigt framkommer det att 24,1% har blivit utsatta för brott mot enskild person och 18,6% har blivit utsatt för brott mot egendom.

Ovan visas de procentandelar av deltagarna i undersökningen som oroar sig mycket/ganska ofta över att bli utsatt för respektive brottstyp som anges i diagrammet inom Gävle kommun (Brå, 2019).

I sammanställningen ser man också att 36% av deltagarna är oroliga över att en närstående ska utsättas för brott (Brå, 2019).

Ovan visas de procentandelar av undersökningens deltagare som valt att ändra sin vardag mycket/ganska ofta för att undvika att utsättas för brott inom Gävle kommun (Brå, 2019).

Dock uppger endast 6% av deltagarna att oron påverkar deras livskvalité i stor utsträckning (Brå, 2019).

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap menar dock att man bör skilja på trygghet och säkerhet ([MSB], 2011). I rapporten framgår det att svenska folket generellt sett oroar sig för att utsättas för exempelvis brott i mycket större utsträckning än hur många det är som faktiskt drabbas. För att koppla detta till trygghet och säkerhet är alltså trygghet en subjektiv känsla medan säkerhet är den faktiska säkerheten som en person är försedd med i sin omgivning.

5. Resultat och diskussion

Kameraövervakning har blivit ett ämne som vuxit enormt de senaste åren. Både i den mediala debatten, men även inom det brottsförebyggande arbetet. Detta kan förstås av att tekniken utvecklats, samt det allmänna rättsmedvetandets ökade inflytande. Historiskt sett riskerar trender att upphöjas till någon form av övergripande lösning på flertalet problem. Tyvärr finns inga snabba lösningar på stora problem. Vi vill vänligt men bestämt avråda alla typer av universella lösningar, då problemen inte sällan är betydligt mer komplexa än lösningarnas allsmäktighet. För att en metod ska fungera måste man se till var metoden finner evidens, på vilket sätt man tidigare framgångsrikt kunnat använda den och på vilken typ av brottslighet.

På senare tid har kameraövervakning ökat allt mer i popularitet, inte minst hos landets kommuner, enligt statistik från SvD (Lind, 2017, 13 augusti). Antalet ansökningar för kameraövervakning, från både kommuner och polis, ökade till mer än det dubbla. Från 62 ansökningar år 2013 till 131 ansökningar år 2017. Sammantaget kom det in 465 ansökningar mellan åren 2013–2017, där västra Götaland stod för flest ansökningar, följt av Skåne och Stockholm. Enligt SOM-undersökningen *Svenska folket allt mer positiva till övervakning* (2018) har även svenska folkets attityd gentemot användningen av kameraövervakning blivit allt mer positiv. Det ska dock framhävas att undersökningen bygger på huruvida olika tvångsmedel bör användas på offentliga platser för att motverka hot mot den nationella säkerheten, samt att denna ökning av positivt ställningstagande sker efter 2013. Detta bör ses i kontexten att säkerhetsfrågor har fått ett ökat fokus på grund av händelser som Rysslands övertagande av Krimhalvön 2014, flyktingkrisen till följd av kriget i Syrien 2015 och inte minst terrorattentatet på Drottninggatan i Stockholm 2017.

Det bör även nämnas att kameraövervakning av offentliga platser har visat sig vara den metod som befolkningen är som mest positiva till att använda sig av (2018). Trots att undersökningen har hot mot den nationella säkerheten i fokus kan det argumenteras för att samma positiva attityd för kameraövervakning även existerar generellt. Framförallt när det kommer till att använda sig av övervakning på mindre besökta offentliga platser, likt parkeringar och parkeringshus, där problembilden i Gävle har visat sig vara ansevärd.

Samtantaget den forskning som presenterats tidigare i rapporten menar vi att det finns omfattande positiva effekter kopplat till kameraövervakning inom det brottsförebyggande arbetet. Det är dock viktigt att poängtera att det framförallt är som en del i mer omfattande insatser övervakningskameror visar evidens. Piza et. al (2019) redogör för att kameror på

parkeringar bär statistisk signifikans, även som ensam variabel. Den övriga brottsligheten kräver kompletterande insatser för att kamerans effektivitet ska kunna påvisas. För att öka möjligheterna till stora brottspreventiva resultat krävs således att kamerorna används som redskap i en del av mer omfattande insatser och metoder. Då övervakningskameror visar störst resultat på brottslighet kopplat till bilar och parkeringar är det enbart där man bör förvänta sig ett resultat utifrån enbart monteringen av kameror. Forskningen kring övervakningskameror är fortfarande begränsad och det finns stor utvecklingspotential för framtida studier. Gemensamt för de studier och rapporter vi analyserat är att man lägger stor vikt i att belysa att övervakningskameror är ett hjälpmedel som inte bör tas från sitt ursprung. Populära framgångsfaktorer riskerar att tas från sin kontext där den förlorar sina samverkande faktorer, men att man fortfarande tror att arbetet sker evidensbaserat (Lum & Koper, 2017).

Som tidigare nämnts har kameraövervakning en tydlig preventiv effekt på brottsligheten vid parkeringsplatser. Detta faktum, samt trenden av just bilbränder runt om på parkeringar i Gävles olika stadsdelar de senaste åren, gör att kameraövervakning enligt vår mening kan vara en bra åtgärd att implementera för det brottsförebyggande arbetet.

Med det ökade intresset för kameraövervakning kan det även vara av vikt att diskutera vilka konsekvenser en uppsatt kamera kan ha på området och dess invånare. Exempelvis om invånarna kan känna en viss negativ stämpling över sig själva och sitt bostadsområde när kameror börjar sättas upp. Diskuteras bör även om utomstående personer, som inte är bosatta i det övervakade området, automatiskt kan få en mer avskräckande bild av området i fråga. Detta skulle i sin tur även kunna leda till en växande klyfta mellan de drabbade områdena och de andra stadsdelarna som upplevs mer trygga. Däremot kan möjligheten även finnas att en ökad kameraövervakning, tillsammans med andra förebyggande medel, i dessa områden kan öka både den upplevda tryggheten hos befolkningen och säkerheten, samtidigt som brottsligheten faktiskt minskar. Något som kan bidra till att namnet på området klingar positivt istället för att associeras som ett "stökigt" ställe.

Som beskrivits ovan kan kameraövervakning ses som en viktig pusselbit i att utveckla det brottsförebyggande arbetet. Vi menar att om arbetet med kamerorna sker på ett evidensbaserat sätt samt att kamerorna används som hjälpmedel inom mer övergripande insatser kan man förvänta sig en tydlig reduktion av både bilbränder och bilinbrott, men också se en påverkan på interaktionsbrotten.

Offerbrott med interaktion, såsom rån eller misshandel, kan inte förväntas ha samma positiva brottspreventiva effekt kopplat till kameror som exempelvis bilbränder. Detta då impulsivitet tenderar att påverka interaktionsbrott i högre grad (Howitt, 2018). Just detta fenomen går att återkoppla till det inte allt för väl genomförda projektet i Landskrona, där våldsbrotten var den problematik man önskade åtgärda med hjälp av 16 uppsatta kameror, men där resultatet istället blev ökning av just dessa brott (Lindahl, 2009). Impulsiviteten påverkas av tillfällets kontext, exempelvis en plånbok på ett obevakat bord, en het diskussion i krogkön eller en öppen ryggsäck bredvid dig på busshållplatsen. Förövare vid bland annat rån och misshandel påverkas således mer av tillfälligheter än av rädslan för att fastna på film. Dessa typer av brott kan istället nås genom hot spot policing (Holmberg, 2016).

Piza et.al. (2019) menar att även narkotikabrottsligheten påverkas av den situationella brottspreventionen, där det finns anledning att tro att hot spot policing är mer framgångsrikt än kameror. Studien i Malmö (Kronkvist, Nordqvist & Ivert, 2019) visar på att narkotikabrottslighet kan reduceras med övervakningskameror, däremot riskerar brottsligheten att förflytta sig till andra områden istället. Dock påvisar flertalet forskare att rädslan för en förflyttning av brottsligheten är större än vad den bör vara. Förflyttningen av brottsligheten används som motargument till hot spot policing, något som bland annat Sarnecki (2014) menar inte stämmer. Istället redogörs för att narkotikabrottslighet kan reduceras kraftigt med riktade insatser likt hot spot policing då denna typ av brottslighet tenderar att vara geografiskt bunden i hög utsträckning. Kameror bör i denna typ av brottslighet kunna användas som hjälpmedel, både i visst avskräckande syfte, men framförallt som bevisning om handeln sker öppet.

Vi menar att kameraövervakningen i Gävle bör kompletteras med insatser hämtade från det problemorienterade polisarbetet, bl.a. hot spot policing. För att arbeta problemorienterat krävs att problematiken kartläggs och analyseras, något som kräver både praktisk erfarenhet och kunskap om insatsers konsekvenser. Utifrån de kunskaper som utvinns från kartläggningen selekteras sedan de mest lämpliga insatser med hänsyn till problematiken. Dessa insatser kan innefatta hur det reaktiva arbetet ska genomföras eller vilka aktörer som bör involveras, men även vilka brottspreventiva insatser som når den kartlagda problematiken. Här blir återigen viktigt att upplysa om att de insatser som genomförs inte bör ske utifrån en universell grund. Problembilden med flera olika utgångspunkter är komplex, så också strategierna. Olika metoder når olika typer av brottslighet och gärningspersoner. Efter att arbetets tillvägagångssätt är formulerat ska åtgärderna genomföras. Det är i detta steg många försök

fallerar, framförallt för att åtgärderna inte genomförs som planerat. Planeringen är ofta god i det brottspreventiva arbetet, dock tenderar åtgärderna att förändras när de omsätts i praktiken, vilket leder till att åtgärderna inte frambringar förväntat resultat.

Det finns även skäl att diskutera kameraövervakning som ett komplement till fördelningen av polisens resurser. Då bilinbrott och bilbränder evidensbaserat kan reduceras med hjälp av kameraövervakning finns anledning att förmoda att de resurser som tidigare lagts på att undersöka ett utsatt fordon istället kan läggas på annan brottslighet. Resurser som i dagsläget krävs vid bilrelaterad brottslighet i form av både personal på brottsplatsen samt administration av förundersökning kan istället omfördelas till andra uppdrag. Det är även via kameror mot den bilrelaterade brottsligheten vi har möjlighet att minska flest antal brott, se tidigare avhandlad statistik.

För att tydligt redogöra för och besvara de inledande frågeställningarna följer här en kort sammanfattande lista;

- Vilka effekter kan övervakningskameror förväntas ha på brottsligheten i Gävle?

Vi anser det möjligt att minska stadens bilbränder samt bilinbrott och således kunna effektivisera polisens begränsade resurser.

- Vilka komplement kan krävas av kameraövervakning i form av andra insatser och metoder?

För att komplettera kameraövervakning på ett evidensbaserat sätt menar vi att varje problemområde måste analyseras och kartläggas grundligt, i enlighet med problemorienterat polisarbete. En av de strategier som framgångsrikt visat sig vara behjälpt av övervakningskameror är hot spot policing.

- Vilka typer av användningsområden kan kameraövervakning evidensbaserat utnyttjas framgångsrikt i?

Kameraövervakning kan evidensbaserat användas som ensam metod för att minska brottslighet på parkeringar, men även som hjälpmedel för att minska interaktionsbrott och självklart i ett bevisföringssyfte till brottslighet generellt.

6. Slutsats

Som nämnt tidigare är det enbart vid bilrelaterad brottslighet som kameraövervakning visar statistisk signifikans, därmed är det denna brottsstatistik vi utgår ifrån i våra rekommendationer. Eftersom bilbränder tenderar att flyttas runt, har vi valt att fokusera på det brott som är störst till antal; bilinbrott. Därmed har denna brottstyp huvudsakligen varit till grund när vi valt ut den geografiska placeringen av kamerorna. Dock har vi inte helt negligerat bilbränderna då de orsakar stor skada och fara för allmänheten och denna brottskategori kan också komma att påverkas av kameraplaceringen. Dessa kameror syftar först och främst till att agera brottspreventivt men kan också nyttjas som bevisstärkande.

Med denna rapport i grunden är dessa de platser/områden i Gävle där vi rekommenderar placera ut kameror med motiverad avsedd effekt. De platser vi nämner är speciellt utsatta och utan inbördes ordning. Vissa av platserna är stora geografiska områden vilket bör kräva fler än en kamera för att nå hela parkeringsområdet. Dock är vår kunskap om kamerornas tekniska förutsättningar begränsade, alltså hur stor yta en kamera täcker. Detta medför att vi inte kan avgöra hur många kameror de specifika platserna kräver.

- Plats 1: Hillmanskroken, anslutande parkeringar.
- Plats 2: Södra Skeppsbron, vid Dalapalatset.
- Plats 3: Parkeringarna på vardera sida om Campus Sätra, Pinnmovägen och Glaciärvägen.
- Plats 4: Parkeringarna mellan Solröksgatan och Regnbågsgatan.
- Plats 5: Parkering Vinddraget.

Anledningen till att vi valt att inte sätta ut kameror i centrala Gävle, även fast området är mest utsatt, är på grund av att det finns för mycket småparkeringar och för stor spridning av brotten (samt privatägda parkeringsgarage, något som påverkar hur och om man får sätta upp kameror). Detta appliceras även på stadsdelen Brynäs eftersom att samma faktorer förekommer där, trots detta har vi upptäckt två platser som är återkommande i statistiken; plats ett och två. Hillmanskroken har många anslutande parkeringar, parkeringshus och även gatuparkering vilka är utsatta enligt statistiken. Likaså Södra Skeppsbrons gatuparkeringar i närheten av Dalapalatset och vidare efter ån. Eftersom att problemet är så pass utbredd på

Brynäs så skulle området kunna gynnas av fler kombinerade brottspreventiva åtgärder, exempelvis vuxenvandring, polisiär närvaro och förbättrad belysning.

Ytterligare områden som vi funnit vara speciellt drabbade är parkeringarna kring Campus Sättra alltså gatuparkeringarna och de större parkeringsområdena; Pinnmovägen och Glaciärvägen för att vidare precisera platsen.

De två områden i Andersberg som valts ut är parkeringarna mellan Solröksgatan och Regnbågsgatan samt parkeringen belägen i Vinddraget som var speciellt utsatt för bilbränder år 2018. Parkeringarna mellan Solröksgatan och Regnbågsgatan har ett tydligt brottsmönster då flertalet bilinbrott återkommer varje år. Vi anser alltså att dessa fem platser har möjligheten att kunna nyttja en kamera i preventivt syfte och även till viss del bevissäkring.

Avslutningsvis vill vi än en gång understryka vikten av forskningsstöd vid uppsättning av kameror. Sett till hur liknande insatser och metoder implementerats historiskt finns en överhängande risk att valet av platser för kamerorna i hög grad påverkas av vad det allmänna rättsmedvetandet säger. Trots att dessa utomstående röster sällan bygger sina åsikter baserat på forskning tenderar de att styra arbetet i stor utsträckning. Det brottsförebyggande arbetet riskerar då att driva en form av symbolpolitik för att göra andra personer nöjda trots att dessa insatser inte nödvändigtvis behöver vara de bästa.

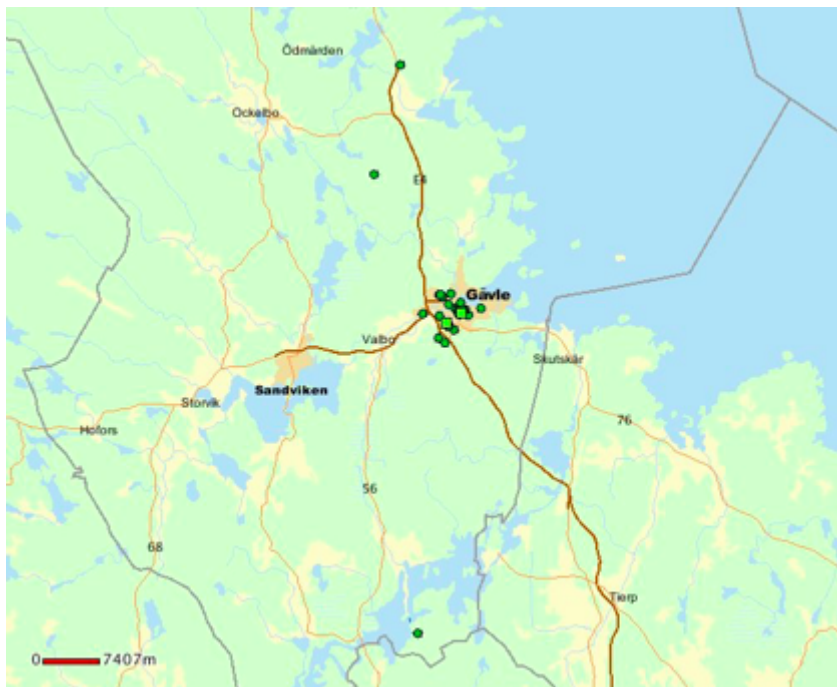
Referenser

- Andersson, R. & Nilsson, R. (2017). *Svensk kriminalpolitik*. (Upplaga 2). Stockholm: Liber
- Brottsförebyggande rådet. (2007). *Kameraövervakning och brottsprevention: En systematisk forskningsgenomgång*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Från https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f180006311/1371914721855/2008_kameraovervakning_brottsprevention.pdf
- Brottsförebyggande rådet. (2019). *Mörkertal och dold brottslighet*. Hämtad 21 oktober, 2019, från Brottsförebyggande rådets hemsida, <https://www.bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/morkertal-och-dold-brottslighet.html>
- Gundhus, H.I. (2016). *Förebyggande polisarbete-mellan kriminalitetskontroll och trygghet*. I Larsson, P. Granér, R & Gundhus, H.I. (Red). *Polisvetenskap. En Introduktion*. (s.189–220). Upplaga: 1:1. Lund: Studentlitteratur
- Holmberg, L. (2016). *Vad gör polisen?* I Larsson, P. Granér, R & Gundhus, H.I. (Red). *Polisvetenskap. En Introduktion*. (s.161–187). Upplaga: 1:1. Lund: Studentlitteratur.
- Howitt, D. (2018). *Introduction to forensic and criminal psychology*. (6th Edition). New York: Pearson
- Kronkvist, K., Nordqvist, S. & Ivert, A. (2019). *Kamerabevakning i ett särskilt utsatt bostadsområde: uppfattningar, erfarenheter och effekter av polisiär kamerabevakning med syfte att minska brottsligheten och öka tryggheten*. Malmö: Malmö universitet, Fakulteten för hälsa och samhälle
- Lab, S. P. (2016). *Crime Prevention. Approaches, practices, and evaluations*. New Providence, New York: Routledge
- Lind, K. (2017-13-08). Fler kameror för trygghet- men effekten är omstridd. *Svenska Dagbladet*. Hämtad från <https://www.svd.se/fler-kameror-for-trygghet--men-effekten-ar-omstridd>
- Lindahl, E. (2009). *Kameraövervakning i Landskrona. En utvärdering*. Brå-rapport 2009:14. Stockholm: Brottsförebyggande rådet

- Lum, C.M. & Koper, C.S. (2017). *Evidence-based policing: translating research into practice*. (First edition.) Oxford, United Kingdom: Oxford University Press
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2011). *Tryggare kan ingen...?: Svenskarnas uppfattning om trygghet och säkerhet*. Från <https://rib.msb.se/filer/pdf/26161.pdf>
- Piza, E. L., Welsh, B. C., Farrington, D. P., & Thomas, A. L. (2019). *CCTV surveillance for crime prevention: A 40-year systematic review with meta-analysis*. *Criminology & Public Policy*, 18(1), 135–159
- Polishögskolan (2006) *Bli en problemlösande brottsanalytiker i 55 steg*. (2006:1) Hämtad 2019-02-21 från <https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/library/reading/PDFs/55steps-Swedish.pdf>
- Sahlin, I (2000). *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen* Lund: Arkiv
- Sarnecki, J. (2014). *Introduktion till kriminologi. 1, Brottslighetens omfattning, karaktär och orsaker*. Lund: Studentlitteratur
- SOM-Institutet (2018) *Svenska folket allt mer positiva till kameraövervakning*. Hämtad 2019-10-15. Från: https://som.gu.se/digitalAssets/1693/1693537_093-102-oscarsson-o-tipple.pdf
- Tilley, N. (2011). *Modern approaches to policing: community, problem-oriented and intelligence-led*. In Newburn, T. (Ed). *Handbook of policing*. (p.373-403). (2nd ed.) New York: Routledge
- Åhlström, E. (2019). *Polisen om de ökade bilbränderna – ”Det är otroligt svårt att bevisa”*. Hämtad: 24 oktober, 2019, från SVT Nyheter, <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/gavleborg/polisen-om-de-okande-bilbranderna-det-ar-oerhort-svart-att-bevisa>

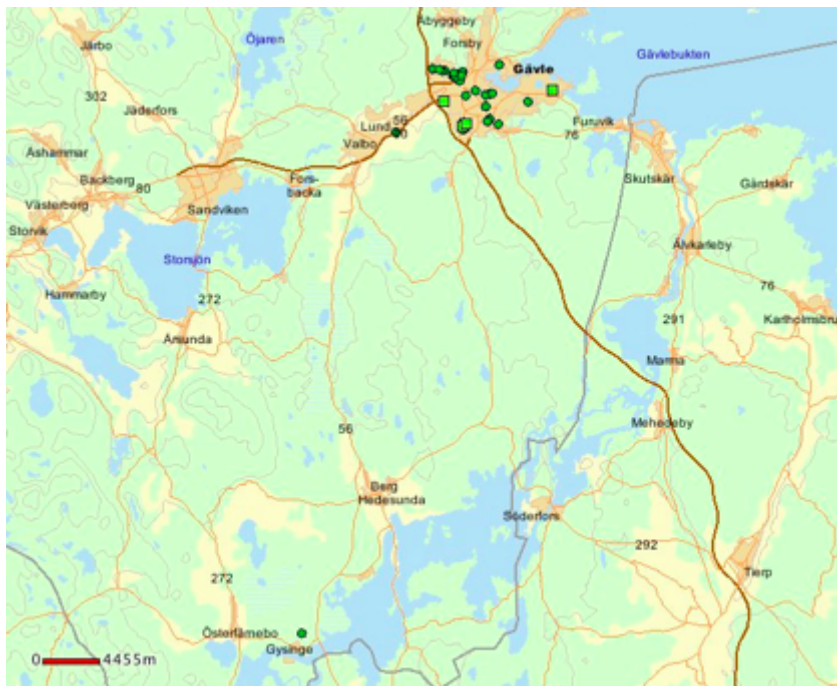
Bilaga 1.3

Karta över bilbränder år 2017, Gävle.

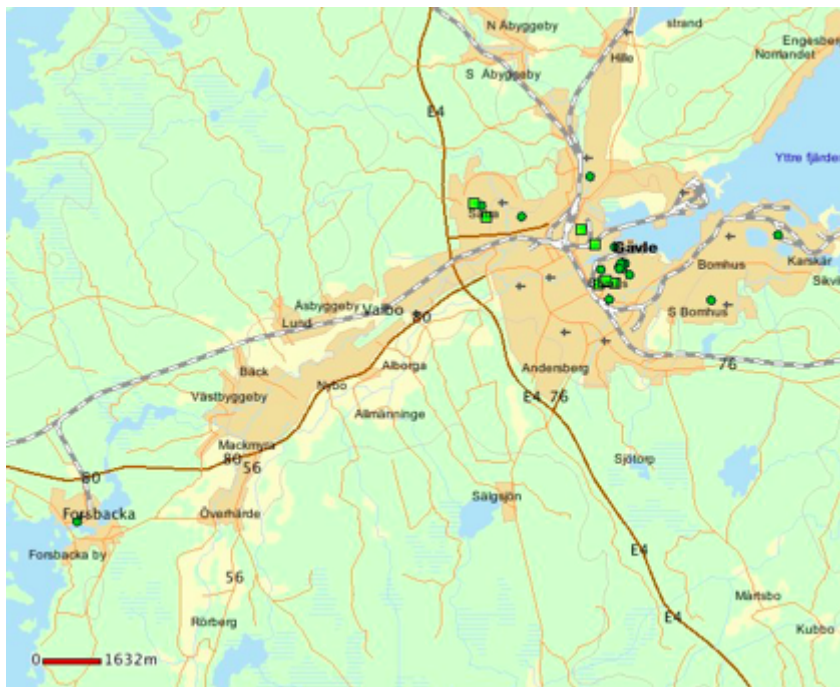
Bilaga 1.4

Karta över bilbränder år 2018, Gävle.

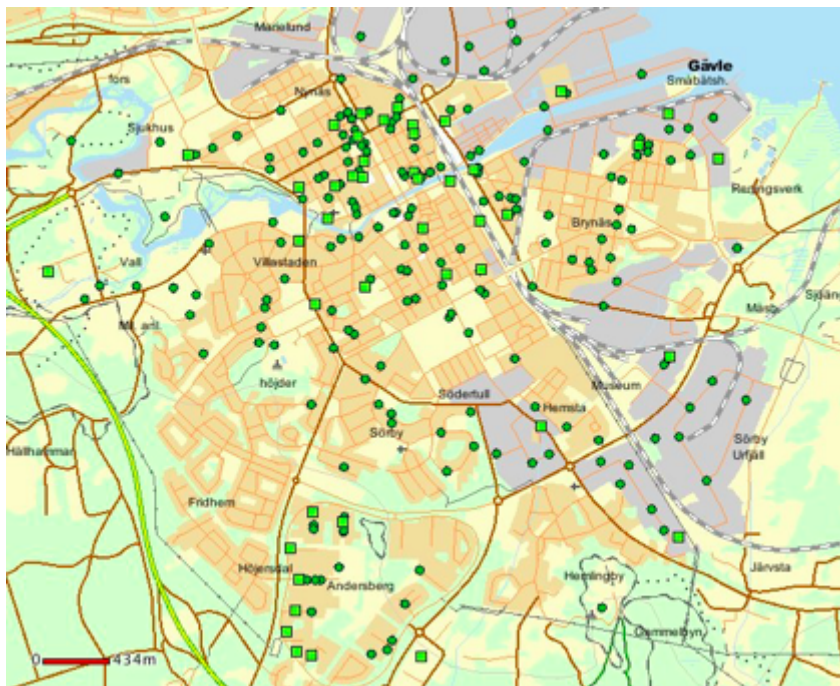
Bilaga 1.5

Karta över bilbränder år 2019, Gävle.

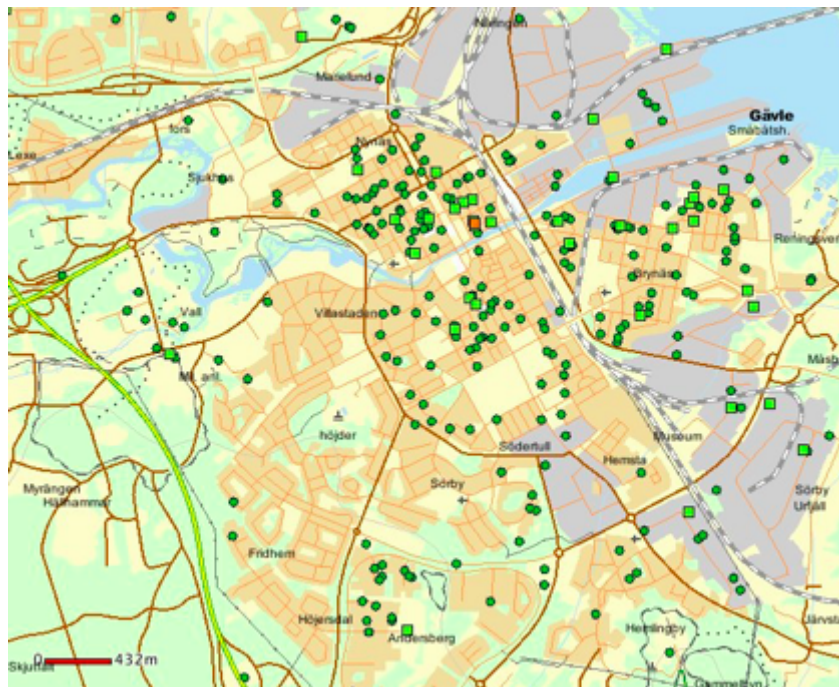
Bilaga 2.1

Karta över bilinbrott år 2015, Gävle.

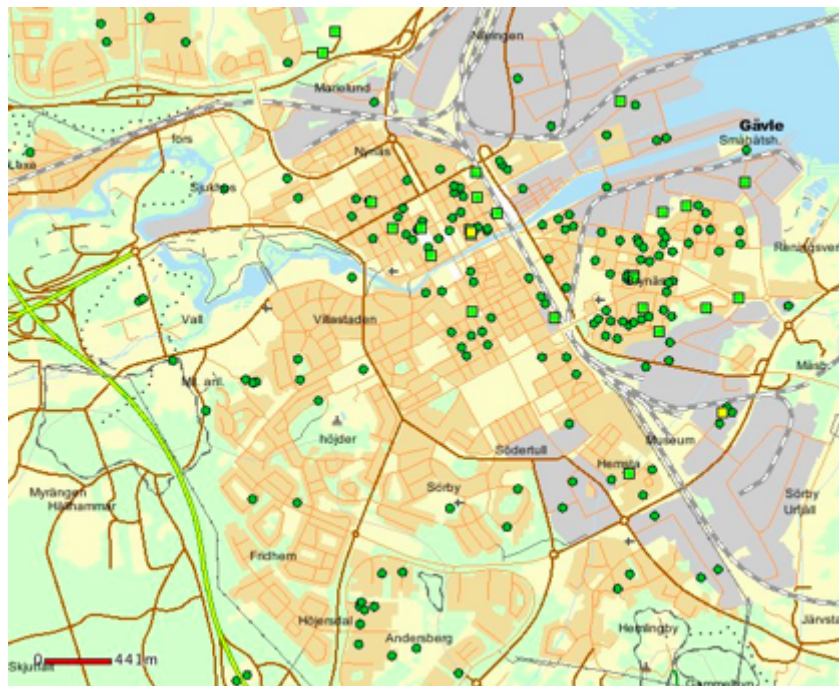
Bilaga 2.4

Karta över bilinbrott år 2018, Gävle.

Bilaga 2.5

Karta över bilinbrott år 2019, Gävle.

Bilaga 3.1

Karta över narkotikaöverlättelse år 2015, Gävle.

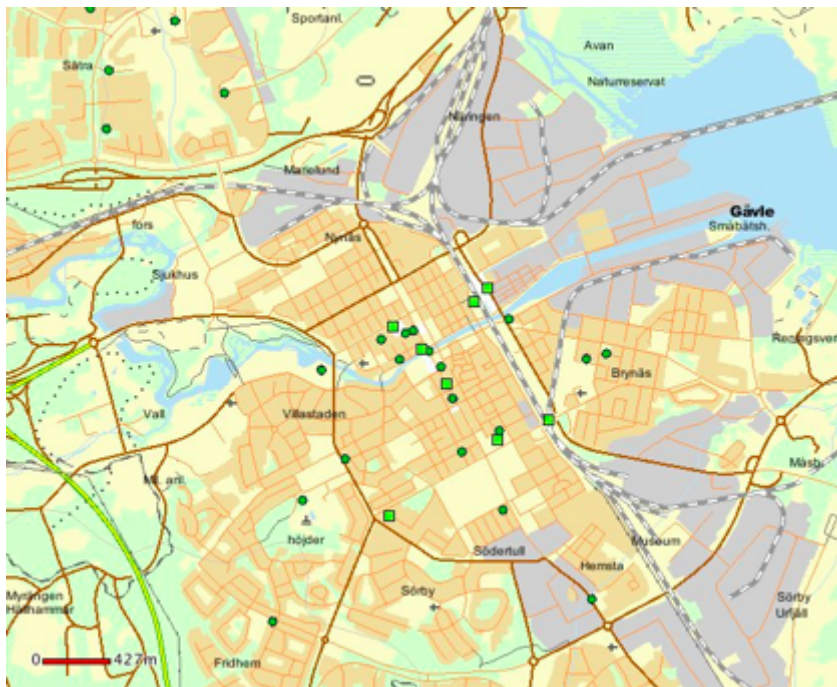
Bilaga 3.2

Karta över narkotikaöverlättelse år 2016, Gävle.

Bilaga 4.2

Karta över rån år 2016, Gävle.

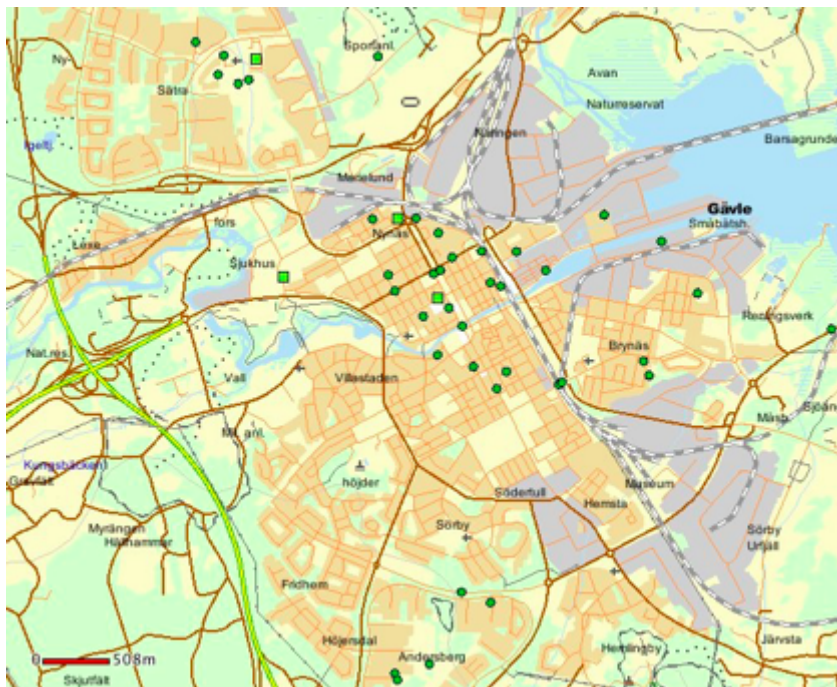
Bilaga 4.3

Karta över rån år 2017, Gävle.

Bilaga 4.4

Karta över rån år 2018, Gävle.

Bilaga 4.5

Karta över rån år 2019, Gävle.

